דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי

כדאיתא בגמרא וסוף סוף לא סגי

בלא ביטול כדאמרי׳ בגמרא (דף ו:)

הבודק לריך שיבטל וכיון שכן הוא

היכי אתיא בדיקה כדי שלא יעבור

פטר נפשיה בלא ביטול ובביטול

מינייהו כגי כלומר או בבדיקה או

בביטול דבדיקה לחודה נמי מהגיא

כדאמריכן עלה בגמרא (ז:) לאור

הנר מנא לן ופשטינא ליה מקראי

אלמא דבדיקה כמי מדאורייתא היא

הלכך שפיר איכא למימר דבדיקה

אתי כדי שלא יעבור עליו בבל יראה

שתה שהלריכו חכמים בטול אחר

ימלא גלוסקא יפיפיה ודעתיה עלויה

כדחיתה בנתרה (ו:):

וכופני שרחיתי בעניני בדיקה

הרי שאמרה תורה (שמות יב) ביום הראשון תשביתו שחור מבתיכם

וביטול דברים מעורבין

ראיתי לפרשן יפה יפה:

. . . . משי לה מור

> הגהות הביח

במפסב (א) באיל :

(א) ולמה : [ב] רש" : [ג] דאפילו

"620) :3

בתחתוטת:

לשין ריא"ז א סוסיכס מוכס בגה לאכול המן בחג המנות וכשם שאסור באכילה כך חסור בהנחה שנחחר לא אבילה כמו שמבואר גפ׳ וכלוכלו מויב שאור לא ימלא בבתיכם כי כל אוכל מהמנת ונכרתה וכן עובר עליו כל ז' ימי חג המנות כלא שלא אכלו ולא נהנה חמנו טיט חתיח בדיקה כדי שלח יעבור וק הוא מצוה לפערו עליו בבל יראה וכל ימצא הא לא פיד מהצי סיום ואילך פמתה הן כיום אחום חשביתו שחור מכתיכם ומנין שביום יחד הכתוכ מדכר שנחמר לה השחש פל המן דם זכחי שיסח כהמן תכוער מזמן החתה בו כין הערכים כבהבו מטה לערב והשוחט את כפסח על חמץ עובר כלא וכל שבדק מן התורה איכו לריך לכטל העשה כמו שמכואר כפי

המאיר הקמן הבדיקה איט אלא מדבריהם שמא פוגיא השפעהא נינהו כשתעי בלשין

והיכא דנפישי שביק להדעא כבוד מחדרי שרים רנפיש ונקים דרך קצר ובלבר שלא יהא לשון באורייתא אינטי מנונה לפי שצריך הכתוב ילחפרישם מכל מוכאה והורתם את כרכתיב והורתם בני ישראל וגו' וכ דרשינן נבי דכתיב בהו אני ה' המעלת אמר הקב"ה אלמלא הוצאתי את מחצרים אלא בפרשת המכול שלא בא לתוחור הפופאה אלא להראות מיז שבעה וסין שנים עיקם הכתוב ואמר אשר איננה סתורה וכן כמה שכתוב כי יהית בך איש אשר לא יהיה סהור מאחר שכבר הווהרה מומאתו במקום אחר והתחיל להוחיר ולומר ונשמרת פכל דבר רע ויבא לידי פוסאה בלילה ולפי שהוא ענין מנונה ופצי שהוא ענין כנונה: למי שלא נזהר ובא לידי כךעיקם כו הכתוב ואמר אשר לא יהיה מהור וכן בדור דכתיב ביה כי אמר מקרה הוא בלתי מהור ותנא דסתני' לפי שפתח ברבריו בחל'כריקת חסק תפש לשון אור כרכתיב פתה דבריך יאירה) ותנא דבי שמואל דאמר ליל וה פתיחת דבריו:

01010 השנות הראביד ה) תנא דכי שמואל כו׳

פתיחת דכריו אייה זה השעם אין נו שעם אור אלא נפתיחת דברי וכרי כמפלה אור לבתנים ואחד יכול יהא גאכל אור לג' וכמה כיולא כאלו . ועוד חטו מי ליכח לילה לומר אור במהלת המהומו וכמקלהן אמרו לילה אכל העעש הברו'פכל המקומו' שהוא לריך להקה לתחלת הלילה כגון בדי החמן ומשיחין משוחות תני חור מפני שעדיין יש שם חור היום ואינו חשך כדכחיב ולחשך קרא לילה. והמפלח אור לשמנים ואי ויכול ירא לשלישי אף אלו לצורך נשנו שלא תאמר כל זמן שיש כד אור היום יכא נדון כיום שלפניו לכך שנו ככם אור וכן תמנא כל מקום ששנה

אור לי"ד. ליל י"ג שמחרתו י"ד. ולא שני לן פירושא דלישנא אי תנינן אור לי"ד אי נמי לאור י"ד אי נמי אור י"ד דמוכח בגמ' דבכל חד מהגי חלה לישנא איכא לפרושי ליל י"ג שמהרתו י"ד ואע"ג דאיכא לפרושינהו נמי ליל שלאחר י"ד שמהרתו ט"ז דהני לישני משמען הכי ומשמען הכי אפ"ה כל חד וחד מוכח משמעותיה לפום דוכתיה והכא על כרחין אית לן לפרושי ליל י"ג שמחרתו י"ד כדפרשיגן דליכא לפרושי ליל י"ד שמחרתו ט"ז שהרי כבר חל זמן איסורו כדמוכח בגמרא (דף הי) ונמלא עובר עליו: בוד כין את החמץ . פרש"י רש"י תורה אור ימלא והקשו בתוספות דהא קיימא לן

(i): 4

לארבעה עשר " א בודקין את החמץ לאור מנפס לחודיה סני וי"ל דמדחורייםה בחד הנר וכל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה [6] ובמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ בית שמאי אומרים שתי שורות על פני כל המרתף ובית הלל אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות: גבו' מאי אור רב הונא אמר בין אבר יהודה אפר לילי דכולי עלפא *בין לרב הונא בין לרב יהודה אור אורתא הוא ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דרב הונא קרו אור נגהי באתריה דרב יהודה קרו לילי ותנא דידן מאי מעמא

לא תני לילי לישנא °מעליא נקט דאמר ר'F יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עיקם הכתוב בולבים שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה שנאמר °מן הבחמה המהורה ומןב". הבהמה אשר איננה מהורה ותאגא דבי ר' ישמעאל לעולם יספר אדם

ואמר בגמרא דמדאורייתא בביטול בלשון ואמר בגמרא דמדאורייתא בביטול בלשון בלשון בלשון בלשון בליטול במיב משביתו ולא כתיב תבערו או השרפו כענין שפי' בעבודת כוכבים השחת שרוף וכלה כדברי רש"יז"ל ולפי תרגום

3

עשר:בודקין לחור הנר-בנת' מפרש סעמה : בודקין . שלה יעבור בכל ירחה ובמה אמרו כו' -אחרי שאמר כל מקום שאין מכניסין בי חמץ אין לריך בדיקה למה הלריכו חכמים לקמן במתני' לבדוק שתי שורות במרתף ומפרש לא אמרו אלא רק במרתף שמכניסין בו חמץ כגון מרתף שמסתפק ממנו יין לשולחנו ופעמים (א) השמש עומד למזוג יין וסתו בידו וכשסיין כלה נכנס למדוג יין וסתו בידו וכשסיין כלה נכנס למדתף להביא יין:החיצוטות שהן העליונות-דהיינו חילונה ושלפנים הימנה כשמואל בנמרא פירוש דרך אולרי יין לכדר חביותיהן שורות שורות עד שממלחין כל קרקע המרתף והוזרין ומניחין חביות על חביות(ב) עד סקורה ואמרי בית הלל שורה החימונה חבית אחת על פני כל רוחב המרתף וכן שניה הסמוכה לפנים הימנה לריך גדיקה אבל שורה שלישית או שורות שתחתיהן אין לריכין בדיקה : גמ' דבר מנונה · לאו משום דלילי דבר מנונה הוא והא דר' יהושע בן לוי בעלמת היהמר ומיהו שמעינן מינים דלרך חכמים לחזור אחר לשון לח

אור לארבעה עשר . ליל שלפני ארבעה

(ב)ניב בשורות ונקי : אשר איננה שהורה ולא כתיב מן

אונקלום השביתו הבטלון א"נ נפקא לן מדכתיב לא יראה לך כדברי רבותיט הלרפתים ז"ל והכי תניא בספרי לא יראה לך שאור בטל חרושי בלבך: רבורון שנין בטול זה מוכח בגמ' (שם) גבי הא דאמרי' הבודק לריך שיבטל דביטול מדין הפקר הוא והיינו דמייחינן עלה (שם) ההיא אנשי שם דסופי תאנים דההיא מחורת הפקר ענטו בה ואע"ג דהפקר כי האי גוונא לא מהני דודאי מאן דאמר בנכסי דידיה דלבטלו ולהוו בעפרא לא מדע"ו שפידא משמע דהוי הפקר ותו דבגמ' אמרי' מבטלו בלבו וכודאי דלפנין הפקר ממונו הפקר בלבו לא מהגי דדברים שבלב אינם דברים ותו למאן ביכ לפעם דגב חמן לא בדילי אכבי מינים כולי שחא יהיה גיל אסור להשהות יין נכיתודלא בדילי תודלא בדילי מינים חינשי כולי שחא ע"ז

דאמר התם בנדרים (דף מני) אליבא דר' יוסי דהפקר כמחנה מה מחנה עד דאיתיה ברשות זוכה לא נפקא מרשות נותן ה"ל בהפקר וכיון שכן בעול חמץ לר' יוסי היכי מהני מדין הפקר והא לא אתי לרשות זוכה אלא הייט טעמא משום דנהי דמאי דהוי ברשוחיה דאיניש לא מלי מפקר ליה כי האי גוונא חמן שאני לפי שאינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכחוב כאינו הוא ברשותו ומש"ה בגלייי דעהא בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי זכותא בגוויה כלל סגי ומהני אפילו לחמץ ידוע כדאמרי' במולא גלוסקא יפיפיה דדעתיה עלויה ובחלמיד היושב לפני רבו ומזכר שיש לו שיסה מגולגלת בחוך ביחו כדאיתא בגמ' (ד' ז.) ותכן נמי לקתן בפ' אלו שוברין (ד' מס.) ההולך לשחוט את פסחו וכו' ומזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למלותו יחזור ואם לאו יבעל בלבו : משבוא האמר א"כ אין לנו מן התורה אלא בטול זה ואין לבדיקה וביעור חמץ עיקר מן התורה כלל אי אפשר לך לומר כן דהא בעי בגמ' (ד' זי) בניקה לאור הגר מנא לן ומוכחיכן לה מקראי וב"ת דאסמכתא בעלמא נינהו ליתא דהא חזיכן תנאי דאיפלגו (דף כאי) חמץ זה במה מבערו ואיכא מ"ד דאין ביעור חמץ אלא שריפה ור׳ יהודה דסבירא ליה הכי (דף מ:) ודנו מנותר ואם אתה אומר שאין לנו מן התורה אלא בעול מהו ביעור זם שנחלקו עליו ותוכח בהדיא בגמרא דבשל תורה נחלקו כדאמר רבי עקיבא (דף הי) מליט להבערה שהיא אב מלאכה והתורה אמרה תשביתו שאור מבתיכם באור ב והמיר שיקרן של דברים שזה שאמרה תורה תשביתו יכול להתקיים בא' מב' דברים או שיבטל בלבו כל חמץ שיש ברשותו ויוליאט במחשבתו מרשותו וסגי בהכי מדאורייתא אפי' בחמן הידוע לו או אם לא בעלו בלבו כלל לריך מן התורה שיבדוק אחריו בכל מקום שהוא רגיל להמלא שם ויבערט מן העולם ובביעור זה הוא שנחלקו במה יבערט ולפיכך כל שאיט מבטל חייב לבדוק כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימלא [ולפיכך כתב רש"י ז"ל שבודקין את החתן כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימלא] והיינו למי שאינו מבטל אבל למי שמבטל סגי בהכי אלא מפני שבטול זה תלוי במחשבהן של בני אדם ואין דעותיהן שוות ואפשר שיקלו בכך ולא יוליאוהו מלבן לגמרי ראו חכמים להחמיר שלא יספיק בסול והלריכוהו בדיקה וביעור שהוא מספיק ג"ל מן התורה או מפני שחששו שאם ישהנו בתוך ביתו יבא לאכלו ומשמע דתנא דמתני' לא בעי ביטול כלל אלא בדיקה ובהכי סגי ליה לפי שמכיון שבדק ילא ידי חובתו ואם שמא ימלא אחר כך גליסקא יפיפיה יבערנה לאלחר שמא <u>האמר למפרע שבר עליה ליתא שהרי</u> סמכה תורה על החזקות וכל שבדק אותן מקומות שרגיל להמלא בהן חמץ ילא י"ח ואין לו לחוש לככר בשמי הקורה ולפיכך תנא דמתני' לא הזכיר בטול אחר הבדיקה כלל אלא שבא רב יהודה אמר רב וחדש ואמר הבודק לריך שיבטל ומסקיכן בגמ' (ו:) דהייט טעמא שמא ימצא גלוסקא יפיפיה ודעתיה עלויה ופרש"י ז"ל דשמא מתוך שדעתיה עלויה ישהה אותה מלבערה ונמצא עובר עליה כלומר משעת מליאתה ואילך אבל מקמי הכי לא שכבר ילא י"ח בבדיקה כדכתיבנא . ונמלאת אתה אומר לפי דעת זה שהתורה שאמרה תשביתו היינו או בבטול או בבדיקה וכיעור והיינו בחמך ידוע או מפני חשש מקומות שהוא רגיל להמלא בהן אבל כל שאין לו חמץ ידוע ולא מקומות שהוא רגיל להמלא בהן לא חלה עליו מלות השבתה שהרי אתה אומר שכל שבדק אע"פ שלא ביעל ונשתיירה בידו גלוסקא יפיפיה איט עובר עליה אלא בשהייתה משעם מליאה ואילך אלמא אין מלית השבחה אלא על חמץ ידוע או מפני מקומות שרגיל להמלא בהן ואי אפשר לפרש שכל שבדק ולא בטל ואח"כ מלא גלוסקא יפיפיה עובר עליה למפרע שא"כ אפי' בדק הוא מחויב מן התורה לבטל מפני ספק חמן שאינו מלוי וכיון דמדאורייתא בבטול בעלמה סגי אי אתה מולא בדיקה [ובעור] מן התורה אלא כדאמרן זהו דעתי והוא על דרך רש"י ז"ל: ברוך, שהלריכו חכמים בדיקה בחמץ יותר מבשאר אסורין ולא סמכו על הבטול כבר כחבתי שעשו כן כדי לקיים מאות חשביתו שחששו לבני אדם שלא יבטליהו במחשבתן לגמרי ואם אתה אומר שחששו שלא יבא לאכלו וכדברי [ב] הראשונים ז"ל היינו טעמא דחשו ביה טפי מבשאר איסורין משום דחמץ לא בדילי אינשי מיניה סולי שתא (א) וחמיר איסוריה טפי דאית ביה כרת ואפשר עוד שמפני טעם זה החמירה החורה בו לעבור שליו בבל יראה ובל ימלא: לאור הגר. מפני שאור הגר יפה לבדיקה כדאיתא בגמ': ולבוה אמרו לקמן במהניתין בסמוך דשהי שורות של חביות הסדורות במרתף של יין לריך לבדוק ביניהן כיון דאמרי׳ דכל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין לריך בדיקה דהוה ס"ל (במקום *שמכניסין בו חמץ) [ג] אין מסתפק ממנו לריך בדיקה ומפרש מקום שמכניסין בו חמץ כלומר לא אמרו אלא במרחף שמכניסין בו חמץ במותר לא אמרו אלא במרחף שמכניסין בו חמץ-כגון מרחף שמסתפק ממנו [יין] לשולחנו ופעמים שהשמש עומד למזוג ופתו בידו וכשהיין כלה נכנם למרחף להביא יין: בש"א שתי שורות על פני כל המרחף וב"ה אומרים וכו'. בגמרא (דף ה:) איפליגו בפירוש דב' שורות והריא"ף ז"ל לא הזכיר זה בהלבותיו לפי שאין מסדרים עכשיו החביות באותו ענין כלל: גרל ותנא דידן מ"ט לא תני לילי · שהוא יותר לשון מבואר: לישנא משליא נקט . שמלוה ודרך נקיי הדעת לדבר בלשון נקיה: דבר מגונה . לאו משום דלילי לשון מגונה אלא כיון דמדרבי יהושע ב"ל שמעי' שראוי לספר בלשון לח ונקי אמרי משום הכי פתח תנא דמחני לשון אור כדכתיב (ההלים קים) פתח דברך יאיר וכתב הראב"ד ז"ל דמ"ה נקט אור לומר שבתחילת הלילה שיש בו אור שדיין ראוי לבדוק כדי שלא יתרשל או שלא ישכח וכיון דאותה שעה קושטא הוא שיש בה אור תנא אור משום לישנא מעליא ולא תנא בתחילת ליל י"ד בודקין את החתץ ואם לא מפני טעם זה משום לישנא מעליא ולא היה שם התנא השך לאור ומכאן אתה

וים ויח חיק